

obdobja po drugi svetovni vojni, ko je sodeloval z dr. Vladom Tregubovom. Skupaj sta preučevala bukove gozdove Pokljuke, Pohorja, Snežnika, kjer so najprej nastali elaborati in pozneje razprave. Kasneje sta si hote ali nehote razdelila ta območja, kjer se je dr. Maks Wraber posvetil Pohorju, Osrednji in Vzhodni Sloveniji ter širšemu območju Slovenskega primorja. Nastale so študije o gozdovih jelke in okroglostne lakote ter jelke in trokrpega mahu na nekarbonatnih kamninah Slovenije. Na ekstremnih rastiščih predalpsko-alpskega sveta je opisal termofilno grmiščno združbo gabrovca in žarkaste košenice. Začete so bile študije o primorskem gozdu bukve in jesenske vilovine, gabrovca in jesenske vilovine, kot posebna geografska varianta hrvaške različice, ter submediteranskega gozda hrastov na jerovici ipd.

Kot terenski delavec in dober poznavalec slovenske vegetacije v šestdesetih letih prejšnjega stoletja je izdal prvi seznam gozdnih združb Slovenije s kratkim opisom in sinsistematskim pregledom. To delo je osnova za nadaljnje raziskave slovenske gozdne vegetacije.

S tržaškimi, avstrijskimi in kasneje hrvaškimi kolegi je bil med soustanovitelji Vzhodnoalpsko-dinarskega društva za preučevanje vegetacije. Uspelo mu je na tedanjem Inštitutu za biolo-

gijo Slovenske akademije znanosti in umetnosti ustanoviti fitocenološko skupino za preučevanje vegetacije, ki je še danes vodilna na tem področju. Bil je med ustanovitelji tedanjega zveznega projekta Vegetacijska karta Jugoslavije, ki je povezoval fitocenologe tedanje Jugoslavije. Sam je do smrti vodil ta projekt v Sloveniji.

Udeleževal se je mnogih mednarodnih in domačih prireditvev, najbolj sta mu bili pri srcu zborovanji Vzhodnoalpsko-dinarskega društva za preučevanje vegetacije in Mednarodno združenje za preučevanje vegetacije (IVAS). Bil je njun aktivni član in funkcionar. Zavzemal se je za varstvo narave in je bil član in funkcionar CIPRA in Zavoda za varstvo narave Slovenije.

Dr. Maks Wraber je bil vsestransko razgledan človek. Poznan je bil po svoji disciplini, doslednosti in kritičnosti do svojega dela. Take vrline je zahteval tudi od svojih sodelavcev. Zbral je veliko gradiva, ki ga je želel obdelati, ko je šel v pokoj, da bi v miru razmišljal in pisal o slovenski vegetaciji, ki je bila njegova najljubša življenjska tema. Žal tega dela ni mogel uresničiti, umrl je v življenjskem obdobju, ko je sam in ko smo tudi drugi pričakovali največ o sintezi njegovega bogatega znanstvenega dela.

Akademik dr. Mitja ZUPANČIČ

Nekaj misli ob 100-letnici rojstva slovenskega fitocenologa dr. Maksa Wraberja

16. septembra je minilo 100 let od rojstva pomembnega slovenskega znanstvenika, (gozdarskega) biologa, botanika in fitocenologa, izrednega člana SAZU dr. Maksa Wraberja (16. 9. 1905 Spodnja Kapla na Kozjaku – 14. 5. 1972 Ljubljana). Slovenski botaniki so se te obletnice spomnili tudi tako, da so ji 16. in 17. septembra 2005 posvetili dvodnevni simpozij Flora in vegetacija Slovenije in sosednjih območij 2005 (simpozij sta priredila Botanično društvo Slovenije in Slovenska akademija znanosti in umetnosti). Na njem so dejavno, z referati in posterji, sodelovali tudi gozdarji.

O življenju in delu dr. Maksa Wraberja, ki je bil tudi častni član Zveze inženirjev in tehnikov gozdarstva in industrije za predelavo lesa Slovenije (sedanje Zveze gozdarskih društev Slovenije), je kmalu po njegovi smrti v Gozdarskem vestniku tehtno pisal tedanji odgovorni urednik Milan Ciglar (GV 30 /5– 6, 1972, s. 187–189). Kasneje, l. 1978, je Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani izdala obsežen Spominski zbornik Maksa Wraberja 1905–1972 (uredil ga je pokojnikov sin Tone Wraber). V tem zborniku je življenje in delo Maksa Wraberja predstavil Mitja Zupančič, ki je tudi zbral njegovo celotno biblio-

grafijo (s. 9–21) in prispeval geslo v Enciklopediji Slovenije (15. knjiga, 2001, s. 6–7). Geslo o Maksu Wraberju v Slovenskem biografskem leksikonu (14. zvezek, 1986, s. 721–722) je napisala Metka Pavčič. Nekatera vsaj splošno manj znana dejstva iz očetovega življenja (povojni krivični skoraj enoletni zapor in drugi pritiski tedanjih oblasti) je v obširnem intervjuju za Novo revijo (pripravil ga je Drago Bajt, Nova revija, št. 155, 1995, s. 76–90) razkril sin, prof. dr. Tone Wraber.

Nedavno končani simpozij je s plenarnimi referati Toneta Wraberja, Mitje Zupančiča, Sandra Pignattija, Dušana Mlinška in Staneta Peterlina prinesel še nova spoznanja o življenju, delu in pomenu Maksa Wraberja, enega izmed treh pionirjev in utemeljiteljev fitocenologije na Slovenskem (poleg Gabrijela Tomažiča in Vlada Tregubova), soustanovitelja mednarodnega Vzhodnoalpsko-dinarskega društva za preučevanje vegetacije (skupaj z Erwinom Aichingerjem in Sandrom Pignattijem), mednarodno uveljavljenega in tudi danes pogosto citiranega znanstvenika.

Kako tesno in dejavno je bil Maks Wraber povezan z gozdovi in gozdarstvom, lahko preberemo iz Ciglarjevega spominskega zapisa – imenuje ga prvi slovenski gozdarski biolog. Kako živ je spomin na to njegovo povezanost še danes, pa nam potrjuje zapis, ki ga je v Gozdarskem vestniku nedavno prispeval Janko Žigon (GV 63/4, 2005, s. 230). Nekaj let je bil sodelavec Gozdarskega inštituta Slovenije, prav tako je deloval na tedanji Sekciji za pogozdovanje in melioracijo Krasa v Sežani, gozdarski fitocenologiji in njeni praktični uporabi pri gojenju gozdov in gozdnogospodarskem načrtovanju pa je ostal zvest tudi po zaposlitvi na tedanjem Inštitutu za biologijo SAZU, vse do svoje prezgodnje smrti.

Njegova dela, kot so npr. Fitocenologija kot temelj sodobnega gojenja gozdov (1949), Gojenje gozdov v luči genetike (1950), O gozdnogospodarskem in kulturnoznanstvenem pomenu pragozdnih rezervatov (1952), Splošna ekološka in vegetacijska oznaka slovenskega krasa in Glavne vegetacijske združbe slovenskega krasa s posebnim ozirom na gozdnogospodarske razmere in melioracijske možnosti (oboje iz 1954), Domači kostanj v Sloveniji (1955), Fitocenološka razčlenitev gozdne vegetacije v Sloveniji (1960),

nadalje opisi novih jelovih združb (1958, 1959), nove združbe gabrovca in omelike (1961), novih smrekovih združb (1962, 1963, 1964, 1966), toploljubnega gozda bukve in črnega gabra (1966), razprave o ekološki in sinsistematski členitvi hrastovih in belogabrovih gozdov v Sloveniji (1969), o fitogeografski členitvi Slovenije (1969), o zgornji gozdni meji (1970) in številne druge objave doma in v tujini (tam v glavnem v nemškem jeziku), so klasična fitocenološka literatura. Ta dela so fitocenologi naslednjih rodov (Košir, Zupančič, Marinček, Puncer, Robič, Accetto idr., po svoji metodi tudi Piskernik) sicer v marsičem dopolnili in nadgradili, a po njih še danes posegamo in jih prebiramo ter uporabljamo ne samo fitocenologi, temveč marsikdaj tudi gozdarji praktiki.

Kako temeljito je poznal slovenske gozdove, kaže skoraj 100 elaboratov, od katerih jih je Maks Wraber večino napisal prav za potrebe in po naročilu tedanjih Gozdnih gospodarstev. To so celoviti prikazi gozdne vegetacije posameznih gozdnogospodarskih enot, včasih tudi širših območij, kjer pa niso zbrani zgolj opisi rastja in rastlinstva, temveč tudi smernice, napotki, navodila za gojenje in obnovo gozdnih sestojev na ugotovljenih rastiščih. Maks Wraber je skrbno pisal terenske zapisnike in ti terenski zvezki so ohranjeni (zdaj jih hrani njegov sin Tone v Polhovem Gradcu). V njih so s čitljivo, zanj značilno drobno pisavo natančni opisi kdaj, kako in s kom si je ogledal gozdove posamezne gospodarske enote (kako približno so ti obiski potekali, je veren Žigonov opis v letošnji četrti številki GV). Navadno se je Maks Wraber mudil v enoti po cel teden, imel je spremljevalca ali spremljevalce (revirni gozdar, vodja urejanja, vodja obrata) in skupno so si ogledali kar največji del enote. Delali so po cele dneve, od ponedeljka do sobote. V značilnih tipih je Maks Wraber naredil fitocenološke popise, kadar ga je spremljala pedologinja Marija Kodrič, so vzporedno opravljali tudi opise tal. Iz teh terenskih zvezkov se tudi tisti, ki Maksa Wraberja v živo nismo poznali in mlajši rodovi, lahko prepričamo, kako pronicljiv opazovalec narave je bil, kako skrbno si je zapisoval krajevne posebnosti, domača imena in domačo uporabo rastlin, zanimive floristične najdbe ipd. Dragocenost so tako elaborati, ki so nastali na

podlagi teh terenskih zvezkov in ki so v glavnem ponatisnjeni v starejših gozdno-gospodarskih načrtih kot tudi ti terenski zapisniki, z opisi in fitocenološkimi popisi, z natančnimi nahajališči – še posebej, ker nam omogočajo primerjavo stanja gozdov določene gospodarske enote pred 30, 40 oz. 50 leti.

Maksa Wraberja osebno nisem poznal, umrl je že, ko sem zaključeval osnovno šolo. Najbrž sem med študijem gozdarstva o njem marsikaj slišal (vsaj pri botaniki, fitocenologiji in gojenju gozdov), a to sem v glavnem pozabil. Zares sem pomen tega moža spoznal, ko sem kot mlad inženir začel delati pri urejanju gozdov – najprej, ko sem prebiral njegov elaborat o gozdnih združbah visokokraške enote Podkraj-Nanos (kjer je opozarjal gozdarje, kako usodne za gozd so lahko prekomerne sečnje na teh zelo skalnatih terenih) in pozneje, ko sem stran za stranjo sledil njegovim potem in opisom gozdov v meni domači gozdnogospodarski enoti Baška grapa (elaborata za to enoto ni več utegnil izdelati). Kaj vse je videl in zapisal, kar sem jaz kot domačin spregledal. Precej let pozneje mi je v roke prišel njegov elaborat Bovška hidrocentrala v luči varstva narave in pokrajine (Ljubljana, 1965). Kako tehtno in odločno je takrat ugledni znanstvenik zastavil svoje ime za ohranitev reke Soče, ene najlepših alpskih in evropskih rek. Na to njegovo pogumno dejanje in utemeljeno zoperstavljanje takratnim uničujočim načrtom elektroenergetikov me lahko spomni vsaka pot na Bovško. Na Maksa Wraberja pomislim tudi, ko obiščem Kras. Teme-lje poznavanja gozdne vegetacije te zanimive in

enkratne pokrajine (ki se je v zadnjih petdesetih letih zelo spremenila) dolgujemo prav njemu. Prav tako je prvi oz. eden prvih opisovalcev naših toplo-ljubnih bukovih združb, tako tistih v primorskem kot onih v notranjem delu Slovenije.

Maksu Wraberju je bil čas, ko se je lahko v celoti posvetil svoji življenjski poklicni izbiri, odmerjen zelo skopo, komaj kaj več kot dobrih dvajset let. V tem času je, zelo delaven in zelo sposoben, naredil ogromno, se močno uveljavil v tujini, postal avtoriteta (a ostal, kot razberemo iz spominskih zapisov, človeško skromen, pošten in pravičen). Vendar bi najbrž, čeprav bi imel na razpolago vso računalniško tehnologijo, katero uporabljamo današnji rodovi fitocenologov, v tem skopo odmerjenem času težko obdelal vso bogato gradivo, ki ga je, neutrudni terenski delavec, zbral (in ki je v surovi obliki ohranjeno v terenskih zvezkih) in uresničil vse zamisli, ki so se mu ob tem porajale. Kar nekaj je njegovih člankov, ki so šele napoved obsežnih razprav, ki pa jih zaradi prezgodnje smrti nikoli ni uspel napisati. V tem – v razpoložljivem času in računalniški tehnologiji – smo sedanji fitocenologi mlajšega ali manj mladega rodu gotovo v veliki prednosti. Najbrž pa Maksa Wraberja ne »dohajamo« po dejanskem poznavanju terena, in zagotovo lahko zapišemo, da fitocenologija (in mi z njo) pri gozdarjih sedanjega časa še zdaleč nima (nimamo) takšnega ugleda in pomena, kot ga je imela v Wraberjevem času (in kot ga je imel Maks Wraber sam).

Dr. Igor DAKSKOBLER